

Ivana Havranová

ZRADEŇÁ

MARENČIN PT

zradená

Ivana Havranová

zrazená

MARENČIN PT

Copyright © Ivana Havranová, 2021
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2021
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media, 2021
Design © Marta Blehová, 2021
899. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0825-9 (viaz.)
ISBN 978-80-569-0826-6 (ePDF)
ISBN 978-80-569-0827-3 (ePub)

Mača sa motalo popod malým oknom, čupiacim kúsok nad cestou, a nie a nie набраť odvalu na skok. Oblok ho očakával otvorený, na jeho parapetoch v kvetináčoch kvitli biele muškáty. Avšak iba po stranách. Mača potrebovalo miesto na utekanie z domu a veru aj na príchody z pouličných potuliek.

Teraz však akoby stratilo silu, či čo. Vyvracalo malú hlávku hore, meralo vzdialenosť od seba po cieľ svojho skoku. Napokon sa šikovne odrazilo od betónu cesty a už aj letelo hore, do obývacej izby plnej zatuchnutého pachu. Dopadlo rovno na ustlanú posteľ. V izbe s vysokým stropom sa usadilo šero, vyzeralo to, že naveky. Neplatilo preň nijaké ráno, poludnie, iba večer ešte pridalo tmavej a menilo sa na tmú. Mačiatko s modrými očami sa učupilo vedľa bábiky sediacej v strede zastlanej postele pre manželov. Pod ňou sa rozprestierala háčkovaná, okrúhla dečka, vyzerala takmer ako tá u Mary nény v Kremnici pod námestím. Malé, chlpaté stvorenie sa uložilo do kľbka, ešte viac sa pritúlilo k žmurkacej bábike a zaspalo.

Do izby vošla stará žena v čiernom ručníku na hlave, ukrývala ním riedke vypĺznuté sivé vlasy. Saténová blúzka rovnakej farby sa vystatovala jemným, čipkovaným golierikom, zdobeným bielymi perličkami. Žena si sadla na stoličku k ob-

loku, ruky vyložila na široké parapety a jej malé pichľavé oči, tmavé, ani smútok pozostalých, sa zapichli na cestu. Sedela a vyčkávala, čo všetko sa pred jej oblokom udeje. Možno nejaká havária auta s Kováčových koňmi, možno popred kolesá prebehne Puntó od naproti a nestihne sa presunúť na druhú stranu... Nie, že by rada pozerala na krv, no trochu vzrušenia v jednotvárnosti života naozaj potrebovala. I keď rovno krvavého. Na pleciach ženy posedávala šesťdesiatka a jej ťarcha bola niekedy priam neznesiteľná. Prinášala bolesť, vypadané zuby, pokrútené prsty, kĺby, ktoré nie a nie rozhybať, žalúdok, čo nevládal stovíť už ani jednoduché jedlá...

V miestnosti sa objavila Irča. Žena vo veku, keď už človek nevidí krásu jarných kvetín, letnej lúky, jesenného opadaného lístia orechov hen, na starej ceste k Samotám, nevidí iskrivú inovať na zimou utrápených konároch stromov. V ruke šálka s lipovým čajom, v druhej tanierik keksíkov, ofarbených tmavou čokoládou. Oblok, čo ako neveľký, mal hlbokú parapetu a ženy si z nej urobili konferenčný stolík. Jedlo poukladali tak, aby si mohli z času na čas niečo zajesť, chlipnúť z čaju... Irča nemala dobré miesto na zízanie. Z ulice videla iba kúsok. Mama sa strčila do obloka celá, Irča mohla niečo vzhliadnuť iba cez jej plece. Nefrflala však, nestťažovala sa. Poznala svoje miesto. Mama bola v dome hlavná postava. A od dcéry boli dôležitejšie ešte aj mačky. Tri dobre kŕmené krásavice, z ktorých ani jedna ešte nechtyla myš. Najmladšie mača, vyvaľujúce sa na posteli, ani nemohlo, avšak dve staré... Koruna by im z hlavy určite nespadla. Pochopili však, že pri takejto paničke, akou bola Jola, si nohy drat' netreba. Žrádlo príde do misky samo, a to veru každý deň.

Zhasni svetlo, zaznelo izbou a Irča vstala, aby vykonala príkaz. Nemusia k nám zvonku vidieť, dopovedala Jola a Irča pritakala. Dom to nebol malý, no svetlo akoby z neho deň čo deň kradlo prítmie. Ak niektorá z nich niečo robila v kuchyni, bez rozsvietenj lampy by si vari odrezala aj prst.

A tie účty za elektrinu! A tie účty! horekovala Jola a nikdy nevynechala možnosť prikázať dcére zhasnúť.

Deje sa vonku vôbec niečo? zahuhňala Irča spôsobom postihnutej. Nik nevedel, čo sa stalo, prečo sa stalo, no bá-bätko sa narodilo bez podnebia v ústach. Jola verila, že sa vec napraví a podnebie dorastie... Nestalo sa tak. Irča rástla s deravými ústami, a keď začala hovoriť, takmer jej nerozumela vlastná mater. Otec sa zabil, vlastné dieťa nikdy ani nepoznal.

Nedeje, no do večera času dost! Hádam tu nesesíme nadarmo, odvetila stará žena a do bezzubých úst vložila keks. Aby ho mohla stvrdnutými ďasnami premágať, zapila sladkosť čajom.

Málo cukru, Irča, zavrčala.

Ale čoby! To sa ti iba zdá! Lebo máš v ústach sladké, odvrkla. Vedela, že má pravdu. Ak človek prevaľuje v ústach sladkosť, čaj sa potom zdá horkastý.

Nehubuj mi a radšej dones cukor, trvala na svojom matka. Dcéra teda vstala a z kuchyne priniesla celú cukorničku.

Daj si koľko chceš, povedala mame a nádobu strčila zlostnej žene rovno pod nos. Veľký, kostnatý, takmer sa dotýkal vrchnej pery. Jola zobrala do vychudnutých prstov tri kocky a šupla ich do odvaru z lipy.

Keď už konečne obe pokojne sedeli na stoličkách a čakali na

pouličné roztržky koní či áut, zostalo v izbe ticho. Mača priadlo tak jemne, že Jola ani nepočula. Sluch pomaly, nenápadne odchádzal a niekedy sa z toho aj tešila. Vedela, že Irča často a drzo odvráva, našťastie však nepoznala obsah. Najradšej bola, keď sa päťdesiatpäťročná žena pobrala do roboty a matku nechala doma samú. Odchádzala o pol siedmej, trafiku otvárala o siedmej. Najskôr uložila denníky tak, aby sa nemusela za nimi príďaleko načahovať, potom poukladala cigarety a zakúrila v malej piecke. V lete pravdaže nie. Trafika nebola ktovieako veľká. Jeden pult, za ním regály plné všakovakého tovaru – od časopisov, novín, cigariet až po dve stoličky – pre Irču a pre hocijakú návštevu. Nuž a pravdaže, piecka. Malá, ale horúca. Bez žiary jej ohňa by v búde predávať dlho nevydržala. Zima sa začínala koncom septembra, vtedy aj po prvý raz zakúrila. Rok čo rok takmer v navlas rovnakom čase. No a po celom dni vysedávania medzi novinami, časopismi a tabakom sa večer o šiestej konečne pobrala domov. Do pece priložila naposledy o štvrtej. Poleno dosť veľké na to, aby vydržalo tlieť viac než len hodinu. Nikdy neodišla, ak bol v peci oheň. Ak sa rozťahoval po zvyšku dreva, ak ho pomaly hrýzol, menil na popol. Počkala, kým celkom nezhorí aj tá najmenšia trieska. Ak by nebodaj v búde začalo horieť, nepomohol by nik. Zho-rela by do tla a Irča... Koniec trafikanstvu.

Domov prichádzala najneskôr o pol siedmej. Kráčala kúsok popri Váhu, potom sa pustila cez námestie, okolo katolíckeho kostola, kina, drogérie, až napokon zbadala v okne maminu bielu tvár, lemovanú čiernou šatkou. Vyzerala ako mátoha. Najmä v zime, keď už bola všade tma a biela pokožka svietila

ako lebka na starom hrobe. Strašidelne vyzerala vlastne celý deň. Keď odchádzala z domu, keď sa doň vracala.

Dobre, že je nedeľa, povedala Irča a matka neúprimne pri-takala.

Niekedy sa mi nechce chodiť do roboty. Hlava ma tam bo- lieva. Skoro každý deň! Z toho tabaku! postťažovala sa.

Bolí ťa z fajčenia. Dýchaš tam tabakový smrad z cigariet a ešte k tomu aj fajčíš. Chudera hlava! Musí bolieť ako čert! odvetila Jola a dcére sa zdalo, že je nejaká pokojná. Väčšinou býva v nedeľu podráždená. Akoby jej bolo zaťažko trčať v do- me celučký celý deň s Irčou. Akoby ju nemohla vystáť a pre- kázala jej.

No dobre, nech je po tvojom, mama, zahuhňala Irča ešte nezrozumiteľnejšie. Ak bola rozrušená, vyslovovala omnoho horšie.

A čo budeš dnes variť? vyzvedala Jola.

Je nedeľa, tak hovädziu polievku, hovädzINU potom dorobím na paprikovej šťave a k tomu chrenovú omáčku s kned- ľou. Obyčajnou. Nie žemľovou.

A knedľu? Urobíš?

No ešteže čo. Babrať sa s ňou. Skočím kúpiť do Soru, od- vrkla pripravená na útok. Mama neznášala kupovanú knedľu. Vravievala, že smrdí splaškami z nedopitého piva.

Kým prídeš tam a nazad, máš ju urobenú doma!

Tak urob ty! Vysedávaš celé dni pri okne... Pokojne sa postav k šporáku a urob knedľu. A nepôjdem kúpiť, začula Jola a rad- šej už neodpovedala. Pri Irči si nebola nikdy istá. Možno by jej aj jednu pleskla po líci! Alebo aj dve! Mala silu a hnevu plné

telo. Zmáhal jej rozum, dušu, srdce... Bol v celých útrobach. Niekedy ho potláčala a pretvarovala sa, ale často na Jolu kričala a vyvádza ako diabol na rázcestí s krížom Nazaretského.

Dobre, dobre, rob, ako chceš. Zjeme aj kupovanú! Veď tiež nie je najhoršia. A Sor... Šak len toť, za rohom... Máš pravdu, netreba sa trápiť s miesením cesta, odvetila pokorne. Dcéra teda vstala zo stoličky a pobrala sa do chodby prehodiť si cez seba zelený, štrikovaný sveter. Bol koniec leta, takého, ktoré už metlou z vrbových konárov vyhánala jeseň. Pofukoval vietor a ani zďaleka nie teplý. Sveter nepríjemne pichal, ostré chlípky vlny prevrtali blúzku z plátna a opreli sa o kožu. Gombíky väčšie ako dierky zdobili kus oblečenia, ba vari boli na celej lrči to najkrajšie. Sveter štrikovala Pavlína, mamina švagriná až v ďalekej Bratislave, no hoci štrikovala takmer od detstva a už toho niečo aj naheklovala, vždy niečo zbabrala. lřin sveter mal jeden rukáv o kúsok dlhší. Sihal až pod prsty, zakrýval ich a tie na druhej ruke z rukáva vyčnievali, ukazovali sa svetu hoc i neboli elegantne štíhle. V kľboch boľavé hrče, niekedy ich neohla, čo ako sa snažila. Až by revala od bolesti. Nikomu to neprekážalo. Stará dievka mala každý deň iba dva ciele. Ráno sa dostať do búdy s novinami a večer zase prísť domov. Ak aj niekoho po ceste stretla, určite nepozeral na rukávy. Skôr len tak ledabolo pozdravil, nepotreboval sa vybavovať s osobou, ktorej nerozumel ani slovo.

Bolo to tak. Kto nežil v blízkosti lřče, nemohol rozumieť jej otázkam, ani odpovediam. Rázštep podnebia jej osud nadelil ešte v tele matky, a keď sa vtedy, v roku 1916, narodila, nikto si s ním nevedel rady. Ani doktori. Ťažko ťahala materské mlieko, nikdy sa nenapila toľko, koľko potrebovala. Iba veľmi ťažko

priberala, rástla, často kričala od hladu... Aj s dýchaním mala problémy. Kdeže dostať do krvi kyslíka podľa vlastnej vôle! Kdeže! Diera v podnebí zabraňovala takmer všetkému, čo sa týkalo úst. Nuž a najviac sa neskôr trápila s rečou. Písmenká nie a nie poriadne vysloviť, vzduch z nezrasteného podnebia sa chvel, vibroval a z reči robil zvláštnosť, ktorej ľudia nerozumeli. Matka Jola si zvykla, no ak stretli niekoho celkom nového, cudzieho, musela priznať, že sa za Irču trochu hanbila. Nebolo nič príjemné prekladať všetko, čo dievča povedalo. Irča by sama od seba klebetenie nezačínala, no ľudia sa vypytovali. Ako sa máš, čo práca, máš už niekoho? To akože či má frajera, alebo nebudaj manžela.

Mala však krásne vlasy. Akoby ich Boh chcel pôvodne zasaďiť na celkom inú hlavu. S krásnou tvárou, očami ako hviezdy, ústami ani voňavé maliny hore, na kríkoch pod skalou. Lebo ved'... Načo je taká dokonalosť žene bez štipky krásy? Nanič. Oči sa podali na matkine, priam bodliačie, pery úzke, vsunuté do úst... Len tie vlasy. Tie zdobili hlavu nešťastnej, poznačenej čertovým kopytom.

Sor, čudná mestská krčmo-jedáleň kúsok od evanjelického kostola, musel niekedy praskať vo švíkoch. Taký bol plný chlapov a zvláštnych žien. Sedeli na oplieskaných drevených stoličkách, popíjali teplé pivo, niektorí rum s čiernou kávou a komu sa sedenie neušlo, stál, kde sa čo len trochu dalo oprieť. O stenu, o vešiaky... Druhá miestnosť už nebola najstrašnejšia, najošumejšia. Na štvorcových stoloch pre štyroch ležali biele obrusy, že by boli čisté, to sa povedať nedalo. Tu flak od horčice, tam od paradajkovej polievky... Ľudia sa napchávali knedlami, kapustou, pečeným mäsom, iní si objednali sviečkovú

alebo šnicle. Do tejto reštaurácie chodili najmä mäsožraví. Aby kuchár pripravoval palacinky, parené buchty či nebudaj ryžový nákyp, toho sa v tomto meste nedočkal nikto.

Cestou Irču sprevádzal zafúľaný Puntčo, pes od náprotivnej susedky. Za dochrámaným sivým, nikdy nenatretým dreveným plotom žila spolu s tromi psami a množstvom mačiek. Psia búda sa už ledva držala vzpriamená, laty bez klinecova hýbali pri každom vetre. Mačky si na noc líhali do pivnice, vydriapali sa na povalu... Psíci, kam sa dalo. Do kuchyne pred sporák na starý, zaprášený koberec alebo pod stôl. Puntčo bol však pes mimoriadny. Podhrabával sa popod plot, aby z dvora čo najčastejšie zmizol. Nemal ho rád. Nuž... Nebol to dvor ktovieako parádny. Stačilo trochu dažďa a stalo sa z neho jedno bahnisko. Nijaké dlaždice, nijaké tráva, kvety... Iba udupaná hlina. Na jeho konci však rástla stará slivka, zdeformovaná stromovou reumou a každý rok zarodila za niekoľko vedier slivák. Ak zvery nemali čo jesť, ak domáca na ne zabudla, chutilo aj ovocie.

Irča si vykračovala s Puntčom povedľa nôh, cupital si ako pán so vztýčenou hlavou aj chvostom. Chvíľami sa mu ušlo od topánky aj jemného kopnutia. Vtedy, ak sa zamotal žene popod nohy. Nezakňučal však. To skôr Irča zahučala: Čo robíš, psisko nemotorné? Nevedel, či je nemotorný, no vždy sa radšej posunul.

Konečne vošla do podniku, Puntčo si poslušne sadol na rohožku pred dvere. Všetci ho poznali. Veď niekedy prichádzal aj raz do týždňa. Najmä v nedeľu. A že patrí k Irči, vedeli tiež. Ženu poznalo celé mesto! Predávala predsa v trafike a cigarety s novinami kupovali všetci.